

**BAŞ REDAKTORDAN
FROM THE EDITOR-IN-CHIEF
ОТ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА**

**BƏXTİYAR VAHABZADƏ – 100
BAKHTIYAR VAHABZADE – 100
БАХТИЯР ВАГАБЗАДЕ – 100**

UOT 371

Akif Nurağa oğlu Abbasov,
*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun elmi katibi,
pedaqogika elmləri doktoru, professor, Əməkdar müəllim*
<https://orcid.org/0000-0002-9210-7141>
E-mail: prof.akif@mail.ru
[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(4\).7-10](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(4).7-10)

**BƏXTİYAR VAHABZADƏ YARADICILIĞINDA ANA MÖVZUSU
ŞAGİRD LƏRİN TƏRBIYƏSİ VASİTƏSİ KİMİ**

Akif Nuragha Abbasov,
*scientific secretary of the Institute of Education of the Republic of Azerbaijan
doctor of pedagogical sciences, professor, Honored teacher*

**THE THEME OF THE MOTHER IN THE WORKS OF BAKHTIYAR VAGABZADE
AS A MEANS OF PUPILS UPBRINGING**

Акиф Нурага оглы Аббасов,
*ученый секретарь Института Образования Азербайджанской Республики,
доктор педагогических наук, профессор, заслуженный учитель*

**ТЕМА МАТЕРИ В ТВОРЧЕСТВЕ БАХТИЯРА ВАГАБЗАДЕ КАК СРЕДСТВО
ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ**

Xülasə. Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycanın görkəmli şairidir. O həm də istedadlı alimdir, ədəbiyyatşünasdır. Hər iki sahədə uğurlu fəaliyyət göstərmişdir. Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığı güclü tərbiyələndirici, təsəvvürləndirici və imkanlara malikdir. Bu məqalədə şairin ana mövzusunda yazdığı şeirləri və “Atılmışlae” poeması üzərində dayanılır. Şairin anaya həsr olunmuş şeirləri şagirdlərdə anaya məhəbbət tərbiyəsində mühüm vasitə kimi nəzərdən keçirilir.

Açar sözlər: ana, anaya məhəbbət, anaya məhəbbətin tərbiyə edilməsi, təlim prosesi, sinifdən xaric tədbirlər

Abstract. Bakhtiyar Vahabzade is an outstanding Azerbaijani poet. He is also a talented scholar and literary critic. He has achieved success in both fields. Bakhtiyar Vahabzade's work has a powerful educational, upbringing and educating potential. This article examines the poet's poems dedicated to his mother. The poet's poems dedicated to his mother are considered as an important way for cultivating love for mother in students.

Keywords: mother, love for mother, cultivating love for mother, educational process, extracurricular activities

Аннотация. Бахтияр Вахабзаде – выдающийся азербайджанский поэт. Он также талантливый учёный и литературовед. Он добился успеха в обеих областях. Творчество Бахтияра Вахабзаде обладает мощным образовательным, воспитательным и образовательным потенциалом. В данной

статье рассматриваются стихотворения поэта, посвященные матери. Стихи поэта, посвященные матери, рассматриваются как важное средство воспитания любви к матери у учащихся.

Ключевые слова: мать, любовь к матери, воспитание любви к матери, образовательный процесс, внеклассная работа

Bəxtiyar Vahabzadə xalqımızın Azərbaycan, dünya mədəniyyətinə, türk aləminə bəxş etdiyi çox qüdrətli şəxslərdən, şəxsiyyətlərdəndir. O, görkəmli ədəbiyyatşünas alim (AMEA-nın həqiqi üzvü, filologiya elmləri doktoru, professor) olmaqla yanaşı misli bərabəri olmayan söz ustası, şairdir. İstedadlı alim olsa da, şeirə çox bağlı idi. Şairliyini hətta alimliyindən üstün tutardı. Bu barədə yazıb da: “Qoyar dizinin altına, alim Bəxtiyarı şair Bəxtiyar”.

Şeirə, şeiriyyətə vurğunluğun dərəcəsinə bir baxın! Hamamıza məlumdur ki, Bəxtiyar Vahabzadə çox yaxşı alim idi, 1947-ci ildən müəllim kimi fəaliyyət göstərirdi. Başqa işlə məşğul olmanmışdı. Ömrünün sonuna kimi Bakı Dövlət Universitetinin professoru idi. Gözəl nitqə sahiblənmişdi, mühazirələrindən doymaq olmurdu. Amma şairliyə böyük dəyər verirdi.

Bəxtiyar Vahabzadə sözün qüdrətindən çox faydalanmağı, nəzərdən keçirdiyi məsələləri ustalıqla, böyük sənətkarlıqla mənalandırmağı çox yaxşı bacarırdı.

Şair çox möhtəşəm uğurlara ona görə nail olurdu ki, onda məsuliyyət hissi son dərəcə qüvvətli idi, özünə qarşı olduqca tələbkər idi, əlinə qələm alanda məntiqə söykənirdi. Odur ki, qəlbləri fəth edir, oxucunu düşündürürdü, ona

yol göstərirdi. Bəxtiyarın qənaətlərindən çoxları yararlanırdı. Yazıb yaradır, sözlə dünyanı fəth edirdi. Dünya ondan razı idi, oxucular da onu sevirdi, o isə özündən razı deyildi:

Narahatam, narazıyam,
Ömrüm boyu özümdən.
Bizim sənət dünyasının,
Qırıq telli sazıyam.
Bircə ondab razıyam ki,
Özümdən narazıyam.

Dahi şairdəki təvazökarlığa bax! Belə etirafı Bəxtiyar qayəli, Bəxtiyar hünərli şəxsiyyətlər edə bilirlər.

Bəxtiyar Vahabzadənin bədii yaradıcılığı son dərəcə çoxşaxəlidir. Çoxsaylı poemaları, pyesləri, saysız-hesabsız şeirləri var. Hamısı uğurlu, bitkin, heyratamiz, tərbiyələndirici, təhsilləndirici, düşündürücü. Əsərləri müxtəlif mövzulara həsr olunub. Hər biri xüsusi tədqiqatın, araşdırmanın mövzusuudur.

Biz bu məqalədə qüdrətli şairin öz anasına, ümumiyyətlə, analara həsr etdiyi şeirləri üzərində dayanmaq istəyirik. Ana mövzusu ananın özü kimi müqəddəsdir. Ana bizə həyat, düşündən süd verib. Bizi böyüdüb, boya-başa çatdırıb, çinar boy edib. Təhsilimiz, sağlamlığımız, təhlükəsizliyimiz qayğısına qalıb.

Anaların fədakarlığı tükənməz və əvəz edilməzdir. Hər birimiz anaya səcdə qılmağa borcluyuq. Bəxtiyar Vahabzadə demişkən, “Ana həyat verir, öz övladına, Həm də öz ömründən ömür bağışlayır”. Şairin “Ana hədiyyəsi” şeirində ana namaz qılan vəziyyətdə təsvir olunub. O, əlini göylərə qaldırır Allaha yalvararaq xahiş edir:

– Ya rəbbim! – deyə:

– Sənsən xəlv eliyən göyləri, yeri,
Candan şirin olur bala, ay Allah.

Sən mənim ömrümdən kəsib illəri,
Balamın ömrünə cala, ay Allah! (1, s. 16).

Ana öz ömrünü balasına hədiyyə verir.

Şair ananın sözlərini, arzularını yüksək sənətkarlıqla mənalandırır. Onun istəyinin, diləyinin nə qədər önəmli olduğunu diqqətə çatdırır. Bilir ki:

“Çoxdur bu dünyada hədiyyə... ancaq
Ömürdən hədiyyə görməmişəm mən.

İstərəm, bir ana, bir bala sözü
Lügətdə sözlərin önündə gedə.
Uca olduğundan ananın özü
Ucadır, böyükdür hədiyyəsi də” (1, s. 16).

Bəxtiyar Vahabzadənin başqa şeiri “Məmin anam” adlanır. Şair anasının savadsız olduğunu, lakin mənəviyyatca çox zəngin, nümunəvi olduğunu bildirir. Şeirlə tanışlıqdan görünür ki (*bu, təbii ki, Bəxtiyarın öz qənaətidir*) savadsız olmaq hələ heç nə demək deyildir. Əsas cəhət yüksək insani keyfiyyətlərə sahiblənmək, namuslu, ismətli, sədaqətli, qayğıkeş, mehriban, doğruçul, humanist, vəfalı, nümunəvi davranışlı olmaqdır.

Ana təhsil görməyib, heç adını da yaza bilmir. Nə olsun? Elə savadlılar var ki, başbəladırlar. Əsas odur ki, insan öz hərəkəti, duruşu, davranışı, qarşılıqlı münasibətləri, ünsiyyət tərzilə nümunə göstərsin, hörmət və nüfuz qazansın.

Bəxtiyar Vahabzadə demişkən:
Savadsızdır,
Adını da yaza bilmir
Mənim anam...
Ancaq mənə,
Say öyrədib,
Ay öyrədib,
İl öyrədib;
Ən vacibi:
Dil öyrədib
Mənim anam...
Bu dil ilə tanıyıram
Həm sevinci,
Həm də qəmi...
Bu dil ilə yaratmışam
Hər şeirimi,
Hər nəğməmi.
Yox, mən heçəm,
Mən yalanam,
Kitab-kitab sözlərimin
Müəllifi – mənim anam!.. (1, s. 52-53)

Bizim hər birimiz ömrümüz boyu anamızı yanımızda görmək istəyirik (*anaya, ataya vəfasız çıxan, xəyanətkar mövqe tutan şəxslərdə var*). Vaxtlı-vaxtsız ananı itirmək insan üçün böyük itki, böyük dərd olur. Belə deyim var: “İnsan atadan deyil, anadan yetim qalır”. Həmin sözlərdə dərin həqiqət vardır. Hər bir şəxsin həyatında hər iki valideynin böyük rolunu var. İnsan neçə müəyyən yaşda olmasına baxmayaraq

həmişə yaşında olmasından asılı olmayaraq onun ataya da, anaya da eyni dərəcədə ehtiyacı var. Fəqət, gəlin etiraf edək, övlada münasibətdə ananın fədakarlığı ölçüyəgəlməzdir.

Odur ki, anasının dünyadan köçməsi şairi yandırır-yaxır. Hisslərini, dərini şeirin dililə bildirir:

Anam öldü!
Bizə dedi əlvida!
bir duyan, hiss eləyən insan
Yatağında daş oldu.
Heçliyə doğru axan
Bir axına qoşuldu.
Anamın əvəzi başdaşı oldu,
Kölgəsi özüylə yanaşı oldu...

Bir ay tamam oldu,
düz bir ay, bir gün
Gəldim qəbiristan... anamla deyil,
Onun başdaşıyla görüşmək üçün.
“Yuxun şirin olsun” – deyərdin mənə,
“Yuxun şirin olsun” – deyimmə sənə?

Dünən nəfəsiylə səni isidən
Bu gün buza dönüb, daşa dönübdür.
Dünən nəfəsiylə səni isidən
Bu gün buza dönüb, daşa dönübdür
(1, s. 18-19).

İllər keçsə də ana unudulmur, ana yaddan çıxmır. Həmişə hörmətlə, məhəbbətlə yad olunur, xatirələrdə canlandırılır, yaddaşlarda qalır.

Bəxtiyar Vahabzadənin “Atılmışlae” poeması da diqqətəlayiqdir. Qız isməti, qadın namusu, şəxsi ləyaqət və şərəf hissi ön plana çıxır. Sevgidə aldanılan, ailə qurmadan ismətini ləkələyən qız hamilə qalır. Oğlan onu atır. Doğduğu körpə ilə qalan qızın (qadının) ağı başına gəlir. Nə qədər böyük səhvə yoıl verdiyini anlayır, xəcalətindən yerə girməyə hazırdır. Təhsil almaq üçün şəhərə gəlib. Valideynlərinin gümanı ondadır. Qızlarının yaxşı mütəxəssis olub el-obasına qayıtmağını səbirsizliklə gözləyirlər. Qız isə onların ümidlərini mdoğrultmayıb. Nikah münasibətinə girməmiş, ailə qurmamış artıq uşaq sahibidir. Düşdüyü vəziyyəti ata-anasına necə başa salacaq. Qonşular, qohumlar onun barəsində nə düşünəcək, onu ismətsiz sanacaqlar. Şair bütün bunları fikirləşən qızın hiss-həyəcanlarını, düşüncələrini, planlarını aşağıdakı şəkildə nəzmə çəkir:

Körpəni aramla бүkdü qundağa,
Basdı sinəsinə qalxdı ayağa...
Ümidə yas tutub, ağlayır güman,
Xeyiri şərləyir, şərə “dost” deyir.
Sevilib, sonra da atıldığından
O da balasını atmaq istəyir.
Ancaq... durdu yenə, duruxdu yenə,
Körpəni astaca qoydu yatağa.
Sıxdı döşlərini süd şüşəsinə,
Əmziclə bir yerdə бүkdü qundağa.
O, qalxmaq istədi, yenə döyükdü.
O, bir də düşündü son niyyətini.
Bildi ki, şüşəylə birgə o, бүkdü
Sonuncu analıq məhəbbətini.

Poemada təsvir olunan qız ana olub. Lakin övladından yaxa qurtarmaq istəyir. İstəməsə də, buna borcludur. Vəziyyət bunu tələb edir (“Sevilib, sonra da atıldığından o da balasını atmaq istəyir”).

Qız övladı üçün qida tədarükü görür, döşündən süd sağır və şüşəni qundağa, körpənin yanına qoyur. Başa düşür ki, (*şair demişkə*) “şüşəylə birgə o, sonuncu analıq məhəbbətini də бүkür”.

Müxtəlif sinif şagirdləri ilə ümumtəhsil məktəblərində tərbiyəvi işlərin həyata keçirilir. Həm təlim prosesində, həm də sinifdən xaric tədbirlər zamanı. Təlim prosesində ayrı-ayrı fənlərin tədrisi prosesində, sinifdən xaric tədbirlərdə – söhbətlər, müzakirə və disputlar, tematik axşamlar gedişində.

Sinifdən xaric tədbirlərdə Səməd Vurğunun, Cəfər Cabbarlının “Ana” şeirləri ilə yanaşı Bəxtiyar Vahabzadənin anaya həsr edilmiş şeirləri də nəzərdən keçirilir. Bəxtiyar Vahabzadə-

nin ana şeiri ilə Səməd Vurğunun “Ana” şeiri həmahəng səslənir. Səməd Vurğun da Bəxtiyar kimi anasına yas tutur:

Sən bir günəş idin, doğdum da, batdın,
Yazıq evladını qəmlərə atdın.
Bir cavab ver, hanki murada çatdın
Torpaqlarda neçə zamandır, ana!

Bir ah çəksəm sənsiz, qopmazmı tufan?
Əzizim anacan, gözüm anacan!
Yumuq gözlərini aç da bir oyan,
Şimdi zaman başqa zamandır, ana!

Yıxılıb payinə öpmək istərəm,
Analıq mehrini görmək istərəm,
Səni görmək üçün ölmək istərəm,
Təsəlim ah ilə fəğandır, ana! (4)

“Atılmışlar” poeması isə ayrıca müzakirə mövzudur. Bu mövzu gənc nəslin ailə həyatına və gələcək övladlarının tərbiyəsi işinə hazırlanması problem ilə sıx surətdə bağlıdır.

Aparılmış sistemli, məqsədyönlü iş nəticəsində şagirdlərdə anaya, analığa dərin hörmət və məhəbbət hissləri qüvvətlənir.

Problemə aktuallığı. Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında anaya həsr edilmiş şeirlərdən anaya məhəbbət hissinin tərbiyələndirilməsi aktuallığı ilə seçilir.

Problemə yeniliyi. Bəxtiyar Vahabzadənin anaya həsr edilmiş şeirləri vasitəsi ilə şagirdlərdə anaya məhəbbət hissləri aşılır.

Problemə praktik əhəmiyyəti. Məqalə gənc tədqiqatçılar üçün faydalı olacaqdır.

Ədəbiyyat

1. Bəxtiyar Vahabzadə. Seçilmiş əsərləri 2 cildə. 1-ci cild. Bakı: Öndər, 2024, 328 s.
2. Bəxtiyar Vahabzadə. Seçilmiş əsərləri 2 cildə. 2-ci cild. Bakı: Öndər, 2024, 320 s.
3. Səməd Vurğun. Ana. <https://yazarlar.az/2021/04/30/s%C9%99m%C9%99d-vurgun-ana-seiri/>
4. Cəfər Cabbarlı. Ana. <https://portal.azertag.az/az/node/8554>

Redaksiyaya daxil olub: 05.06.2025